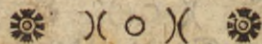

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Götheborg til Riga med Sill, Dlof Bengtson ifrån
Halmstad til Cariscrona med Järn, Boy Pettersson
ifrån Westervik til Cadix med Bräder, Brighim
Fickettle ifrån Stockholm til London med Järn, An-
ders Widmarck ifrån Götheborg til Stockholm bar-
lastad. Den 19 Jonas Er. Mörk ifrån Götheborg
til Dansig med Sill, Nils Ruape ifrån Bourdeaux
til Stockholm och Ubo med Win. Den 20 Anthony
Calvert ifrån Stockholm til England med Järn. Den
21 Swen Lundberg ifrån Porto med samma, Jöns
Johanson ifrån Newcastle til Westervik med Salt,
Jacob Suhr, jun. ifrån Amsterdam til Stockholm med
Styckegods. Den 22 John Kockill ifrån Narmout til
Stockholm med Barlast, Jöns Norman ifrån Göthe-
borg til Malind med dito, Nils Ahlgren ifrån Göthe-
borg til Dansig med Sill.

Götheborg. Ankomne äro Henry Billinge ifrån
Hamburg med Barlast, Johan Jacob Dirckson ifrån
Dundee med Dito, Richard Knaggs ifrån London med
Dito, James Smith ifrån Dumfries med dito, Rob-
ert Forrester ifrån Alloway med Fyreköhl, Anders
Andersson ifrån Newcastle med Mursten, Georg
Kindlay ifrån Portson med barlast, Carl Mahay ifrån
Nairne med dito, Jan Berg ifrån Dundee med dito,
och Clemen Nilssén ifrån Ahlsborg med Spannemål
och Ost.

Utgångne Skepparne Magnus Sjögård til Ge-
phinsione, George Hay til Campier, Hugh Orr til
Scotland, Patrick Chivers til Sleggo, Hans H. Lund
til England, Swen Kullin til Belfast, Wilhelm Borch
til Dublin, Börge Lundström til Hull, med Järn och
Bräder.

N:o 32.

Götheborgska Magasinet.

Den 6 Augusti 1759.

Förfäring af Warbergs Historien, i syn-
nerhet om Slottet, Hamnen och Ges-
terön, m. m.

Swalfwet går, som det säges, bort emot ingången
til Slottet; och berättas, at flera spridas ifrån samma
ställe: bland andra et, som går under Slots-grafwen,
och öppnar sig söder om Slottet i klipporna wid Hafwet.
Nederst i Kockenborg äro Portar synliga; men hwad
bärunder är eller waret, måge Waghalsar försöka.
Hwad trolskap och Tomtegubbar, eller Roussauffa
människor, i dessa underjordiska boningar wistas, kan
jag ej utgrunda; men de hessa ofta på Soldater och
Artilleri-karlarna, som jag hörer, och äro likasom barn
i Huset.

För den nära intil Slottet belägna Högden, som
kallas Platsarne, äro Werken på det samma updragna
til en altför stor och beswärlig resning: hwaraf För-
swars-anstalten blifwet för våra tider otillräckelig. Ty
man kan ifrån få eller inga ställen bestryka någon ort,
utan nödgas mest hålla på en fläck eller synpunct. At
tala mera lärdt än Swenskt, är defensionen mera sthe-
rande, än raserande; om man undantager den, som
sker ifrån de korta Cassematterade Flanquer, hwilken
är mindre betydande. För öfrigt äro alla Werken
oför

oförswarligen tränga, medels alförliten aflägsnet
ämellan hufwud - mellan - och höga Wallen, eller Ca-
valleren: hwaraf en långsam defension ej står at för-
moda. Hufwud - och Utanwert äro redan på wägen
at förfalla: ingen wägar sig up i **Munte-Tornet**,
som lemnar så lång utsigt; och de hittills underhållna
hwalfwen taga jämwäl märkelig, fast utan twiswel drä-
gelig, Stada; så wida hwad som faller, ramlar på hög
befalning omkull, enligt uplyste Domares nyare beslut.

Utom Commendants - Huset, som blifwet nyligen
förbättrat, och sadt i fullkomligare stånd, har jag äfwen
Artilleri - och Infanteri - baraquerne, med de nya Ar-
tilleri - werkhusen, för ögonen; och årstelliga Magasin
at töffa med, synnerligen Effils - Sal, som hysar nu
mera ingen Arke - Biskop, utan idel Spannemål. Näste
intill står den bomfrie Kamaren.

Besätningen är nu för tiden liten. Utom Herr Com-
mendanten Nordenadler, och Herr Lieutenanten Gies
af Artilleri - Regimentet, med sine 18 Artilleri - karlar,
märkes en lieutenant af Gröne Dragonerne, 3 Under-
Officerare, med 23 Man, och 2 Markertantare. Fän-
garnes antal stiger til 18 eller 19 stycken: Ustingarne
bo nära wid inre Slots - porten, men arbeta på Fäst-
ningen och i Artilleri - Smedjan.

Om någon frågar, hwilka Werk äro tid efter annan
tilkomna; så swaras, at Hweralfwalwvet är bygt af
Christian 4de, Konung i Dannemark. Inrättningen
af Fästnings - werket förräder äldre, och okunnigare, re-
der, hwilket genom jämförelse med Warberg och Chri-
stianstads tydeligen å daga lägges. Munte - tornet med
Effils - sal talar om inrättningar, som sedt af de Ål-
delige. I Nyby har waret Kloster, hwilket jag glömt

de i sista Magasinet; Men Tornet på Slottet wintar
om andra affigter. Ländste Prälaterne med deras
Munkar hafwa obestvärade gådt hit up, at hwalfwä
sina ögon öfwer Kattegat, och sprida sina heliga bekym-
mer under nyttiga promenader mellan Slottet och Nyby.
Längre kommer man icke i brist af Documenter. I
Walgraswarne, som äro nog breda, men mindre dju-
pa, sans en myckenhet Karp ej längesedan, hwilken
tillika med Watnet ansenligen uttömdes. Nu stöter
hwarken det ena, eller andra slaget på muren.

Commendanternes namn i detta Hundratal har jag
samlat. Den förste, som någon drar sig til minnes,
war Arwid Guldénar, som red gemenligen med hwit
hatt och röda Klackar på Stöflarne, salskapad af 2
naturlige löpare: den andre war Baron Fleetwood,
General - Major: sedan kommo Baron Cronstjerna,
Öfwerste wid Adelsfanan, med Öfwerstärne Brummer,
Jock, Abraham Wandtholts, och Axel Patrik Thomä
Thomson. Desse hade 1000 Dal. Smt i lön. Ef-
ter dem kom Ryttemästaren Deslon, och sist Herr Ur-
ban Nordenadler, som har Majors heber, och 375
Dalers, eller Capitains, Indelning. I gamla Hand-
lingar nämmas ej sällan en Hweralfwalw, och någre
med tilnamnet Ulstand, hwilke med flere kände och
okände waret Commendantar.

Wid **Skarpe Nord**, eller söder om Slottet ut-
med hafwet, märkes som en Antiquitet platsen, där Dan-
ske Öfwersten, Daniel Ranzow, blef stuten år 1569.
Stenen, som tjente bemålte Herre til bröstwärn, heter,
så länge werlden står, **Daniels Klippa**, och utwisar
öfwanpå et uthugget wäderstref, som kallas **Compassen**.
Bland andra klippor bultrar en här i någden, under
namn

namn af **Subbe**, mot hwilken man hörer undertiden hafwet i stillaste wäder susa, som den starkaste quarsfröm. **Jätteflugan**, eller en håla i sten, lit en backe-stuga, är hynlig i samma bergiga tracter. Innan jag lemnar **Slottet**, och där besinteliga salsamheter, bör jag ej förgåta det rara **perpetuum mobile**, som Herr Känstemästaren **Ridellius** har i werket, och till någras förundran upwist. Om detta järteken har jag intet förstånd at döma: twiflar imedertid, at det någonsin blir flintt och färdigt.

Hwar och en wet, hwad jag så nära glömt, at **Slottet** har sin egen **Kyrka**, med **Torn**, urwerk och **Kläcker**, hwilka jag aldrig taget i lärvt ögnasigte, mindre ber mig om at befriska för **Läsare**, som mindre älska **Kyrko-historier**. Hela **Warbergsta Fästningen** hörer under **Träslöf** til sin andeliga wärn och förswar, och räntade fordom 300 Dal. S:mt at **Kyrko-Herden**.

I **Härlemanska Dagboken**, s. 59. göres en wigig anmärkning om **Wattuminseningen** wid **Slottet**. At watnet fallet til någon mån, kan ej slutas af **Skälens Klippan**, fast hundarne nu mera hålla sig wid **Sunneta**, refwet, mellan **Getterön** och **Balgön**, som hwer undertiden hela 50 stycken. En **Skeppare** 70 år gammal påstår, at **Klipporna** äro nu sådana, som i des ungdom. Men at **Hamnarne** blifwet obegripeligen grundare, slår **ingalunda** fel, så wida **Skutor** fordom seglat til **Nyby**. Man wil ej tro, at **Spanjefarare** kommet så långt up: Nu löpa dylika swärligen inom **Slottet**. Här af kan doch intet med säkerhet slutas: ty **Hamnen** kan af flera orsaker utgrundas. Man tror **Skäligen**, at **sandbackar** öka sig årligen; antingen de flyga dit, eller **kastas** af den i **Hamnen** utlöpande åen. **Def-**
utan

utan tager man inga jäkra bewis til den almånna **Wattuminseningen** af stranderna wid **Kattegat**, och de trängare **Watnen**.

Om **Warbergs Hamn**.

Hamnen är usel, men berömd af Herr **Assessor Tun-**eid och flere **Geographer**. Som **Stranden** är allestädes **långgrund**, och **Fartygen** måste ligga långt från landet, äro de utstälta för stormande olyckor. **Sudwest** är deras grymmaste fiende i de fredliga lägen. Denne **Rumor**-mästaren drifwer ofta **Fartygen** på landet, som hunden söser swin. Nära de wäl norre in i hamnen; blifwa de wäl bångade: men det kostar, at få dem ut igen. Komma de in på någondera sidan af **bryggan** närmare at **söder**; slås de i kras mot **klipporna**. Lösningen förrättas med **flata Drämar**, hwilka ändå stadna på **sandbankar** mellan **höljorna**: hwarföre **hästarne** måste ut i **watnet** öfwer ryggen på många ställen, innan **warorna** komma på **wagnarne**. Det förstås, at **Drengarne** böra bruka all försigtighet, om **ägaren** skal utan **farhåga** se, huru lätteligen hela **lasset** stjelper här och där i **hålorne**. Sedan **flögen** på **Getterön** blef aldeles utrotad, äro **Westan** och **Nordwest** ej mindre **skadelige** påförare, medan den är til första delen **låg** och **platt**. Hwad wil här af annat följa, än det, at om **Staden** skal hafwa **bestånd**, och **Estherwerlden** någon **hamn** härstädes, måste denna förbättras, hwilket ej låter sig göra med **Stadens** egna medel. Förbättringen är likwäl möjelig, om man öfwerwägar **belågenheten**. Jag är i sådana saker ofunnig; men tror at **Bryggan** borde flyttas in mot **norre Port**, eller ock ner til **Slottet**, där hon stod i förra **hundratalet**: sedan borde **grundnen** med et **Sänkwerk** eller

eller dubbel stenvmur förvaras och uppfyllas, och Staden dertill med utvidgas mot wester. I Masthugget byggas ju Stöna Hus, ja wakra Trågårdar anläggas på ogenare ställen, än långa stycket ut i Warbergs hamn. Stenen ligger ju ytterligen, och wäntar at nyttjas til en mur, som ej fodrar widlyftigare anstalt, än at läggas på faste sanden. Delas sedan fälter i Tomter, tror jag, at både Sjömän och Handlande flytta dit, då Fartygen ligga et stenkast ifrån Husen, och båtar eller prämar kunna i upgräfna Canaler gå in i gårdarne. Huru wig bleswe icke både lofning och lastning? Hwad bleswe Warberg icke för en Handelsstad? Men det är ingen konst, at göra förslag. Kanske framtiden wisar, huru Getterön bör brukas til Stadens upkomst och Handlandes förkofring. Om inloppet i hamnen wäntas närmare underrättelse.

Om Getterön.

Detta lilla och flacka land är wid på ¼ mil långt, och ⅓ bredt. Om man undantager några klippor och åkrar, består af god hårdwals ång och wakra betesmarker, som bittida om wären gifwa Kreaturen föda: hwarföre och Stadens Inwånare släppa dit sina Hästar, dem de nästan hwar aften och morgon föra öfwer Dawadet, hwarigenom de blifwa så wane, at de omfärd der selswe gå både til och från Den. Det sednare sker gemenligen, när törsten drifwer dem, då de gå in på fasta landet at dricka, och wandra sedan tillbaka. Likledes föras Boskap, Hästar, Får, Swin och Gåsar ifrån de nästgränsande Soknar til Getterön om wären; hwarwid är märkwärdigt, at fåren hela sommaren ligga där under öppen himmel, och äro likwäl gemenligen friska. Det ledsamaste är, at betet ej gerna för

får längre än til midsommar, då almogen hemtar sin boskap, at låta den tjudras. Här af kan slutas, at denna Den är både för Staden och landet af mycken wig, och föder sine åboer, nämligen 2 Torpare, utom tilräckeligt åkerbruk, jämwäl med wacker lega för Kreatur. Hela Den är Ladugården Lindhof underflagen. Jordmänen är sand- och mullagtig. Man promenerar om sommaren til sjös, och om wintren med släda, til dessa Torpare-ställen, hwilka äro at anse, som små Wärdshus. Lustresorna se nu mera sällan, än när Den war skogrik, då folk ifrån Staden i prämar och båtar nästan alle Söndags-estermiddagar om sommaren begäfwö sig dit, at under de lommiga böker med dans och filebunkar förjaga tröttheten. Det war för tjenstefolket så mycket beqwämiligare, som de skulle alla afstnar på den mjölka sina Kor, då de tillika sågade sig med en springedans. Huru är denna tiden genom Skogsöda iörandlad? Desutan hafwa Getterös-boarne sin fördel af fiske nästan på alla sidor af landet: åfwen af bössan därmed, at de fälla mängen Skäl, Utter, Swan och Wildgås, af hwilka 2 sednare förter stora flockar fylla Dawadet höst och wår. Skadade är, at om hösten ej flere fällas til betalning af huskyran, sedan de förökat sit slagte på Swenske botnen. Måne ej detta kunde se bättre med nåt än bössa? Herr Assessor Richardson har påmint om Skogsplantering här på öen, och Herr Borgmästaren Pihlson, som nu warande Arrendator, bjuder til, fast utan synnerlig framgång, at återplantera. Rödvändigheten af betet, som snarare betalar sig, jämte de torkande vindar, som spela från alla kanter på Den, lägga wäl de swåraste hinder i wägen. Här war tillföre den Stöna-

Skönaste Ekeshög, hwarefter nu finnas ej öfver 4 eller 5 fornade, det är fornade, Eker: hela resten gick ut för 40 år tillbaka, då Den miste sin prydnad, Hamnen se lugn, och flugländen sine mostståndare, som seglade tvärs öfver til Slottet, och des Artilleri-behof. Likaledes war i förra Hundratalet öster och söder om Staden den tjockaste Ekeshög. De gamles berättelse förmå mig, at wåga en parador, och för våra ögon otrolig utlåttelse. Blomberg är en lya, eller litet gårds wid Stadens stora Staquet. Här steg man up i en Ek, och sedan gick ur träd i träd ända til Ås, tre hwar debels mil ifrån Staden.

Torfmassor woro och många i forna tider, men nu inga på dessa tracter. Flomossen, Anders-Sörenss Jekregårds- och Tinghus, med Tranemossen, goswo för några och 30 år ymnig torf: onyttige, sedan de blifwet aldeles utskurne; om man undantager den första som til större delen alstrar gräs och säd. Denna med flera jordiska Metamorphoser, talar nog til Warbergske Akerbrukares heder.

At komma til Getterön igen, märkes til Slut Hamnen Enstär, som Lorekoboarne ofta besöka: jag wet ej, huruwida hon kan tjena til Smyghamn; och minne dre, om hon äger företråde för stora hamnen, i fall at Staden flyttas ut på Getterön. Man finner lätteligen, at den samme finge en ganska beqwämlig och wärdigare belägenhet, om han byggdes på Den.

Hwad Nytt i Staden?

den 6 Augusti 1759.

Rundgörelser.

Höste Tings terminerne, för innewarande år, uti Håradshöfdingen Broströms Domsaga äro:

Med Inlands Fränke Hårad, uti Gästgifswaregården Åsen, den 19 Septembr.

Med Inlands Norre Hårad, uti Gästgifswaregården Smedseröd, den 18 Octobr.

Med Droust och Tjörns Hårader, uti Gästgifswaregården och Färjestaden Swansfund, den 29 sistnämde månad.

Den Frelse Inspectoren, som uti förra Beckoblaet, eller Nytt i Staden, N:o 27, sades wäl förstå landhushåldningen, enligt åtskilligas medbragte bevis, sångt krån at här med efterlysas, warder wänligen efterfrågad, på det at De hederlige Sökande, som hittils fåfängt sökt underrättelse uti Tugstriswären Akermans hus, måtte där stådes, hädan efter, så nödig kundskap.

Alla Klippan, som uti Magasinet, N:o 30, warit til salu utbuden, kommer, nästkommande Thorsdag, som är den 9 hujus, genom offentlig Auction at försäljas, här sammastådes, kl. 10 förmiddagen. Dito: en Båt, med alt des tillbehör; jemte åtskilliga andra Persedlar. Til salu angifwes nödwändige wärftyg för en Klenimed; Hwidka Styrmannen Claudi, wid Wallen på Rindögatan, wisar för intet, och säljer efter accord.

På